

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU40

Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter

---

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna. I skrivelsen redogör regeringen för sina bedömningar och åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Utskottet kommer att noga följa regeringens arbete och utvecklingen på området.

Riksrevisionen har granskat myndigheternas och regeringens arbete med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Trakasserier, hot och våld – förebyggande insatser och hantering vid statliga myndigheter. Riksrevisionen gör den övergripande bedömningen att myndigheternas och regeringens insatser för att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda i många delar är effektiva. I rapporten lämnas fyra rekommendationer till regeringen.

Behandlade förslag

Skrivelse 2022/23:86 Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter.....	5
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Skrivelsen.....	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter

Riksdagen lägger skrivelse 2022/23:86 till handlingarna.

Stockholm den 8 juni 2023

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S), Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S), Dennis Dioukarev (SD), Jan Ericson (M), Ingela Nylund Watz (S), Charlotte Quensel (SD), Ida Drougge (M), Ali Esbati (V), Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C), David Perez (SD), Janine Alm Ericson (MP), Carl B Hamilton (L), Fredrik Stenberg (S) och Zinaida Kajevic (S).

Redogörelse för ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2022/23:86 Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter. Inga följdmotioner har väckts med anledning av skrivelsen.

Enligt riksdagsordningen ska Riksrevisionen lämna sina granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen till riksdagen. Riksdagen ska överlämna rapporterna till regeringen, som sedan ska återkomma i en skrivelse till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder regeringen vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelserna i rapporterna.

Riksrevisionen överlämnade i november 2022 granskningsrapporten Trakasserier, hot och våld – förebyggande insatser och hantering vid statliga myndigheter (RiR 2022:26) till riksdagen. I februari 2023 informerade företrädare för Riksrevisionen utskottet om granskningsrapporten, och i mars 2023 överlämnade regeringen skrivelse 2022/23:86 till riksdagen.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat myndigheternas och regeringens arbete med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Trakasserier, hot och våld – förebyggande insatser och hantering vid statliga myndigheter (RiR 2022:26).

Bakgrund och metod

Riksrevisionen slår inledningsvis fast att trakasserier, hot och våld som riktas mot statligt anställda kan få allvarliga konsekvenser. För den enskilda tjänstepersonen kan det medföra vantrivsel, ohälsa och en sämre arbetsmiljö. Det kan också leda till självcensur, dvs. att statligt anställda genomför en mindre gedigen utredning, fattar ett annat beslut än vad de annars skulle ha gjort eller inte vill arbeta med vissa typer av arbetsuppgifter. I förlängningen riskerar denna typ av påverkansförsök därmed att underminera viktiga demokratiska principer som rättssäkerhet och opartiskhet.

Enligt Riksrevisionen är det dock svårt att veta hur omfattande problemet är och i vilken utsträckning tjänstepersoner påverkas i sitt beslutsfattande. Riksrevisionen hänvisar till en enkätundersökning från Brottsförebyggande rådet 2016 enligt vilken 10–20 procent av de respondenter som hade utsatts för påverkansförsök uppgav att de någon gång hade tvekat eller undvikit situationer som en följd av detta. Regeringens och myndigheternas arbete för att minska risken för otillbörlig påverkan syftar både till att skapa en trygg och säker arbetsmiljö för statligt anställda och till att säkerställa förtroendet för statlig verksamhet.

Sammantaget ger det Riksrevisionen skäl att granska om staten har ett effektivt skydd för sina anställda mot trakasserier, hot och våld.

För att besvara den övergripande revisionsfrågan ställs följande delfrågor:

1. Hur omfattande och allvarliga är problemen med trakasserier, hot och våld mot statligt anställda enligt myndigheternas egna uppskattningar?
2. Arbetar myndigheterna effektivt för att förebygga trakasserier, hot och våld mot statligt anställda?

3. Är myndigheternas hantering av trakasserier, hot och våld mot statligt anställda effektiv?
4. Har regeringen skapat goda förutsättningar för myndigheterna att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda?

När det gäller bedömningsgrunder anger Riksrevisionen bl.a. att riksdagen och regeringen har betonat att trakasserier, hot och våld mot statligt anställda i förlängningen kan försvaga rättssäkerheten (skr. 2020/21:92 s. 24, bet. 2020/21:AU11, rskr. 2020/21:366). Riksrevisionen hänvisar också till att finansutskottet har uttryckt att hot och våld inte ska få påverka myndighetsutövning eller försvaga rättssäkerheten (bet. 2018/19:FiU25, prot. 2018/19:73).

I Riksrevisionens granskning ingår inte myndigheternas arbete med att förebygga och hantera mutor och annan korruption. I granskningen ingår inte heller arbetet med att förebygga och hantera trakasserier och kränkande särbehandling mellan anställda på myndigheten.

För att besvara den övergripande revisionsfrågan har Riksrevisionen använt sig av en kombination av intervjuer, enkät och fallstudier samt dokumentstudier. Myndigheternas arbete med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld har undersökts genom en enkät till 186 myndigheter (med en svarsfrekvens på 94 procent). Dessutom har fallstudier använts för att komplettera och fördjupa resultaten från enkätundersökningen.

Iakttagelser och rekommendationer

När det gäller frågan om hur omfattande och allvarlig förekomsten av trakasserier, hot och våld mot statligt anställda är enligt myndigheternas egna uppskattningar visar granskningen bl.a. att anställda vid brottsutredande och dömande myndigheter, utbetalande myndigheter samt myndigheter som ansvarar för tillsyn och tillstånd är mer utsatta än anställda vid andra myndigheter. Även anställda vid lärosäten och länsstyrelser är utsatta. Det är främst trakasserier, men även hot, som är vanligt förekommande. Våld och skadegörelse är däremot mycket sällsynt.

När det gäller frågan om myndigheterna arbetar effektivt för att förebygga trakasserier, hot och våld mot statligt anställda visar granskningen bl.a. att myndigheter där medarbetare löper hög risk att utsättas för trakasserier, hot och våld överlag har vidtagit åtgärder i form av riskanalyser och riskbedömningar samt tagit fram rutiner för situationer som kan uppstå. Riksrevisionen konstaterar att en utmaning för myndigheterna är att hantera förändringar i omvärlden eller i myndighetens uppdrag som kan leda till ökad utsatthet för de anställda.

När det gäller frågan om myndigheternas hantering av trakasserier, hot och våld mot statligt anställda är effektiv gör Riksrevisionen bl.a. bedömningen att myndigheterna på det hela taget vidtar lämpliga åtgärder när medarbetare blivit utsatta.

När det gäller frågan om regeringen har skapat goda förutsättningar för myndigheterna att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda visar granskningen bl.a. att regeringen har följt upp såväl förekomsten av trakasserier, hot och våld mot statligt anställda som myndigheternas arbete med att förebygga och hantera dessa företeelser, bl.a. genom att ta del av de myndighetsrapporter som har tagits fram. Emellertid framhåller Riksrevisionen att det saknas kunskap om myndigheter där förutsättningarna förändras, t.ex. på grund av förändrade uppdrag eller förändringar i omvärlden. Det saknas också kunskap om mindre myndigheters situation och förutsättningar.

Sammantaget leder Riksrevisionens iakttagelser till den övergripande slutsatsen att myndigheternas och regeringens insatser för att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda i många delar är effektiva.

Riksrevisionen bedömer dock att det behövs ett förbättrat stöd till myndigheter där trakasserier, hot och våld är mer ovanligt men där det kan förekomma i samband med förändringar i omvärlden eller i myndighetens verksamhet.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen:

- Ge i uppdrag åt en lämplig myndighet att inrätta en funktion som har i uppdrag att stödja myndigheter med praktiska råd och verktyg, framför allt de myndigheter som saknar erfarenhet av och resurser för att hantera trakasserier, hot och våld.
- Överväga om funktionen även kan erbjuda stöd till kommuner och regioner.
- Ge i uppdrag åt en lämplig myndighet att ta fram kunskapsunderlag som dokumenterar erfarenheter från, och kan ge stöd till, mindre myndigheter och myndigheter där förutsättningarna för verksamheten förändras.
- Överväga ändringar i lagstiftningen som gör att myndigheter vid behov kan minska enskilda beslutsfattares eller handläggares utsatthet, men utan att medborgarnas grundläggande rätt att ta del av information äventyras.

Skrivelsen

I skrivelse 2022/23:86 Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter välkomnar regeringen granskningen och anser att dessa företeelser i förlängningen är ett allvarligt hot mot demokratin. Regeringen framhåller att statsförvaltningen ska vara rättssäker och effektiv och att offentligt anställda ska ha en trygg och säker arbetsmiljö.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att arbetet med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda fungerar väl i många delar. Samtidigt framhåller regeringen att stödet till myndigheterna i detta arbetet kan utvecklas inom ramen för gällande regelverk och uppdrag. Vidare hänvisar regeringen i sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

bl.a. till bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) om att det i arbetsgivarens ansvar ingår att löpande bedöma riskerna i verksamheten och se till att det finns säkerhetsrutiner, handlingsplaner, utbildning och stöd till de anställda. Arbetsgivaren ska även följa upp och analysera om åtgärderna fungerar. Regeringen hänvisar också till ett flertal uppdrag och utredningar inom det aktuella området, bl.a. Utredningen om ILO:s konvention om våld och trakasserier i arbetslivet, som i sitt betänkande SOU 2021:86 har lämnat flera förslag om hur arbetsmiljöarbete kopplat till trakasserier och våld kan utvecklas. Därutöver uppmärksammar regeringen att Statskontoret har fått i uppdrag att utveckla stöd för ett strukturerat arbetssätt mot korruption och stöd för analys av korruptionsrisker samt att lämna lägesbilder till regeringen över hur de statliga myndigheternas arbete mot korruption utvecklas (Fi2020/04961). Regeringen anger att Statskontoret även har fått i uppdrag att analysera och förbättra förutsättningarna för att motverka korruption inom kommuner och regioner (Fi2022/02296).

När det gäller regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer anför regeringen att en särskild utredare i april 2022 fick i uppdrag att överväga olika författningsändringar för att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier (dir. 2022:31). Mer specifikt fick utredaren i uppdrag att analysera bl.a. behoven av en minskad exponering av offentliganställdas namn och ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda. Utredaren skulle ta ställning till om behoven motiverar författningsändringar. Regeringen anger att utredaren dessutom fick i uppdrag att göra en språklig och saklig översyn av straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman, förgripelse mot tjänsteman och våldsamt motstånd och att ta ställning till om skyddet behöver förstärkas.

Regeringen anför vidare att utredaren i februari 2023 genom tilläggsdirektiv fick i uppdrag bl.a. att, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär minskad exponering av offentliganställdas namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder och ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda och deras närstående (dir. 2023:16). Utredaren ska även, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär att straffet för våld eller hot mot tjänsteman skärps och att ett nytt brott som tar sikte på förolämpningar mot tjänstemän införs. Slutligen ska utredaren ta ställning till om även straffet för sabotage mot blåljusverksamhet behöver skärpas och vid behov lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska i sin helhet redovisas senast i januari 2024.

I och med skrivelsen till riksdagen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser naturligtvis allvarligt på alla former av trakasserier, hot och våld som riktas mot statligt anställda. Som också lyfts fram i Riksrevisionens granskning riskerar denna typ av påverkansförsök i förlängningen att

underminera viktiga demokratiska principer som rättssäkerhet och opartiskhet. Liksom regeringen vill utskottet understryka att statsförvaltningen ska vara rättssäker och effektiv och att offentligt anställda ska ha en trygg och säker arbetsmiljö. Utskottet instämmer även i regeringens bedömning att arbetet med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda kan utvecklas inom ramen för gällande regelverk och uppdrag. Av skrivelsen framgår att regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att föra arbetet framåt. Utskottet kommer noga att följa regeringens arbete och utvecklingen på området.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2022/23:86 Riksrevisionens rapport om åtgärder med anledning av trakasserier, hot och våld vid statliga myndigheter.